

**Б и т к ү р к е – к ү з,
Т е л к ү р к е – с ү з.**

(Татар халык мәкале)

**Лениногорск шәһәре 2 нче урта белем бирү
мәктәбе**

**татар теле һәм әдәбияты укытучысы
Галеева Л.З.**

**Күгэрченнэр
кебек**

Алтын куллы

Колак салу

Фразеологик эйтелмэлэр

Лексикологиянең 5 төп тармагы бар:

- **семасиология**, ул сүзләрнең мәгънәсен өйрәнә;
- **фразеология**, ул тотрыклы сүзтезмәләрне өйрәнә;
- **лексикография**, ул сүзлекләрне өйрәнә;
- **ономастика**, ул ялгызлык исемнәрен өйрәнә;
- **этимология**, ул сүзләрнең тарихын, килеп чыгышын өйрәнә

Кагыйдә:

Ике яки берничә сүздән төзелгән,
бер күчерелмә мәгънәне аңлата торган
сүзтезмә **фразеологизм**, яки
фразеологик әйтелмә дип атала.
Фразеологизмнар сөйләмдә бер
мәгънә аңлаталар, бер жөмлә кисәге
булалар, аерым кисәкләргә
таркалмыйлар.

Фразеологизмнарны бер сүз белән алыштырып була.

< Күзгә-күз
сөйләшү
(икәү)

Акка кара белән
(яхшылап кара) >

< Эт белән
мәче кебек
(ачуланышу)

Тик утыру
(эшләмәү) >

Ирекле сүзтезмә

Фразеологизм

борчак сибү >>>

<<< жим сибү

авызга су кабу >>>

<<< алма кабу

<<< ризык йоту

ут йоту >>>

<<< чикләвек вату

баш вату >>>

Рус һәм татар фразеологизмнарының охшашлыгы

Братьяся за ум

Трай тибү

Пальчики оближешь

Ике тамчы су кебек

Кот наплакал

Алып кадәр

Полтора Ивана

Борынын

салындырган

Как две капли воды

Телеңне йотарлык

Повесил нос

Энә очы кадәр генә

Бить баклуши

Акылга утыру

а) Кош тогундай, **Ситуатив бирем:**

йомганчы, "Тырыш укучы", "Ялкау укучы"
су кебек эчә,
түбәсе күккә тиде, жиң сызганып,
ялт иттерде.

б) Сул аяктан, теләр-теләмәс кенә,
йоклап утырды, сай йөзә, борынын
салындырып, бармакка бармак
сукмады.

Мэсэлэн:

Иртэ белэн

Мэктэпкэ ул барды.

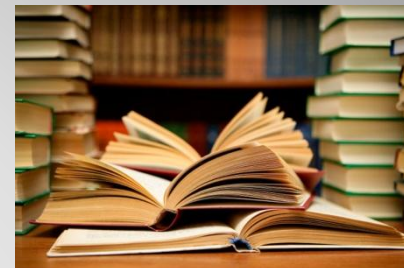
Дареслэрдэ

Мэктэптэн кайтты.

Өйгэ кайткач ул

Әдәби әсәрләрдә фразеологизмнар .

Мисаллар:

- 1) Якын аланга житү белән, таң калабыз.
- 2) Төлке язын урман тавыклары тирәсендә була, шуңа аның авыз сулары килә.
- 3) Әле урманда агачларны шартлатып, төнге суыклар мылтык ата.
- 4) Жәен куяннар ак йоннарын сорыга алыштыра башлайлар, аннары, шушы сәер төсләре белән куркытып, табан ялтыраталар.

Бер көнем

Бармакка бармак сукмадым,
Ахры сул аяктан тордым.
Урын-жирне дә жыймыйча,
Мәктәбемә китеп бардым.

Борыным салынган иде,
Очрады, ярый, жан дустым.
Күңел күтәрелде бераз,
“Исәнме!”, дип, кулын кыстым.

Без икәүдән- икәү генә –
Яттан шигырь сөйләп бардык.
Көне буге баш күтәрми,
Җиң сызганып белем алдык.

Судан коры чыктым бүген:
Сорадылар – җавап бирдем.
Сүзгә кесәгә кермичә,
Матур итеп сөйли белдем.

Тел очында торган җавап,
“Эһ” дигәнче, башка килде.
Сүзне сүзгә ялгый белдем
Алдым шулай яхшы билге.

Башым күккә тия язды,
Борын күтәрмәдем ләкин.
“5”ле алгач, кәеф яхшы,
Ал да гөлгә әйләнде көн.

Очып кына кайттым өйгә,
Әниемнең мин уң кулы.
Бөтен савыт-сабаларны
Ялт иттерде үскән улы!

Шайтан аяк сындырырлык
Иде йокы бүлмәсендә.
Трай тибеп эш чыкмас, дип,
Гөл иттердем һәммәсен дә

(Г.Әхтәмова)